

מבשר טוב – פסח

מים שלנו תשפ"ג

נעילת החג דיו"ט פסח תשפ"ד

ליל שבת קודש שביעי של פסח תשס"ח

מים שלנו תשפ"ג

פה עיה"ק ירושלים ת"ו

מאמר "כי לי בני ישראל"

גדולת וסגולת חג הפסח לצאת מרשות הסט"א להיות שייכים אליו יתברך, בבחינת 'שלנו' שאנו שלו ית', בנים לה'.

גרסינן במכילתין, שלהי פרק כל שעה (פסחים מב.): "אמר רב יהודה, אשה לא תלוש אלא במים שלנו. דרשה רב מתנה בפפוניא, למחר אייתו כולי עלמא חצבייהו, ואתו לגביה ואמרו ליה הב לן מיא. אמר להו, אנא במיא דביתו אמרי".

הכלל ידוע שכל דבר המובא בגמרא בא ללמדנו לימוד מסוים, ואף המעשה המסופר יש בו כוונה ללמד את ישראל תורה.

ובפרט זה המעשה שיש בו לכאורה טעות הניכר, שחשבו בני פפוניא לפרש כוונת דין 'מים שלנו', שהם מים השייכים לנו. והא פשיטא שהמכוון הוא למים שלנו את לינת הלילה, וצינת הלילה שומרת עליהם מן החימוץ, ומאי קאתי תלמודא לאשמועינן באותו מעשה של טעות בני פפוניא.

אולם הלימוד הנרמז כאן הוא, על פי הידוע שאף הסלקא דעתך הנזכר בגמרא יש לו יסוד וסברא בדת של תורה. וסברת בני פפוניא להצריך מים השייכים לנו היינו משום, שהדבר השייך לחכמים יש בו שמירה מעליא מן החימוץ. שאין הקב"ה מביא תקלה לצדיקים, ואף בהמתן של צדיקים שמורה מן העבירה כנודע. והיינו דקא משמע לן בסוגיא זו, שבעצם היותנו שייכים לצדיקים, בבחינת 'שלנו', הרי בכך מושפעים אנו מקדושת הצדיק ושמירתו בעדנו.

והנה בעת הזו הוציא הקב"ה את ישראל ממצרים ביד חזקה ובזרוע נטויה, והיה הדבר גלוי ומפורסם בבירור בכל העולם, שהשם יתברך הוא המוציא את ישראל ביד משה עבדו. וממילא לקח אותנו אליו יתברך שנהיה שייכים לו יתברך, וכד"א (ויקרא כה, נה) "כי לי בני ישראל עבדים, עבדי הם אשר הוצאתי אותם מארץ מצרים, אני ה' אלקיכם".

כלומר, שמכיון שהוצאתי אתכם מארץ מצרים הרי אתם שלי, שקניתי אתכם להיות שלי בכל אותו סדר יציאה מתחת אדנות מצרים עליכם, בניסים רברבן גלויים וברורים, שבכך נעשינו עבדי ה' ולא עבדי פרעה.

ונמצא בהאי יומא של חג הפסח נעשינו לעם השייכים להשם יתברך, ונתקיים בנו דין 'שלנו', שקנה אותנו השי"ת להיותנו שלו, ושייכים אליו יתברך.

וכשם שהיה בעת יציאת מצרים כן הוא בכל דור ודור, שחייב אדם לראות את עצמו כאילו הוא יצא ממצרים. והרי כל דבר שבתורה ושבִּישׂרָאֵל הוא נצחי לדורות, ואין לו ביטל לעולם. וכל שכן וקל חומר בדבר שעשה הקל יתברך

בכבודו ובעצמו, לא על ידי מלאך ולא על ידי שליח, הרי מעשה ידיו בוודאי אין בהם שום ביטול ושום התיישנות. ומכיון שהוציאנו השי"ת בכבודו ובעצמו במורא גדול זה גילוי שכינה, באותות ומופתים נוראים אשר עשה לעיניך הרי היה הדבר ברור בתכלית הבירור, שבכך שייכים אנו אליו יתברך ממש, ואנו שלו.

ולפיכך בכל שנה ושנה בחג הפסח חוזר ומתעורר אותה שייכות שאנו משתייכים אליו יתברך להיות שלו, כאשר באותה עת ראו הכל יד ה', הגם שבוודאי כל דבר עושה השי"ת, אבל הוא בהסתר ונעלם ואין רואים בחוש ממש שהוא מעשה ידיו, רק מתוך ההתבוננות, אבל כאן היה בבירור ובמוחש שיד ה' מוציאה אותנו.

ולפיכך נאמר בהם ביציאת מצרים (שמות יד, לא) "ויאמינו בה' ובמשה עבדו", שהיתה אמונה מוחשית וברורה בהשם ובמשה עבדו, שהוציאו אותנו ממצרים, וממילא נעשינו בכך שייכים אליו יתברך ואנו שלו.

ונמצא אם כן שזו היא סגולת חג הפסח, ובפרט בעת שאיבת המים שלנו, להתקיים בנו דין 'שלנו', להוציא איש ישראל את עצמו מרשות הסטרא אחרא, ולהיות שייכים אליו יתברך.

והרי הכתוב מעיד בנו לאמר (דברים יד, א) "בנים אתם לה' אלקיכם", וכמו הבן שייך לאביו והוא שלו, כן אנו בנים כביכול להשי"ת והוא העת המסוגל ומוכשר מאוד להתעלות ולצאת מרשות היצר הרע, להיעזב מכל אחיזת החיצונים וכוחות הטומאה באדם, ולשוב בתשובה אליו יתברך שמו להיות שייכים אליו.

כשם שיצאו ישראל ממצרים בבת אחת ממ"ט שערי הטומאה, כנודע מדברי מרן האר"י ז"ל בפסוק (שמות יב, לט) "ולא יכלו להתמהמה", ובבת אחת הוציאת השי"ת והעלה אותם לרום המדרגות. וכבר אמרתי (ס"ג שבת הגדול) מה שייסד לנו האור החיים הק' שלאחר מתן תורה ניתן לצאת בכוח התורה אפילו בשער הנ' רח"ל.

ובכן הוא עת המוכשר מאוד לגאולת הכלל ולגאולת הפרט, לצאת ולהתרומם מכל מיני 'מצרים' ומיצרים שהאם תפוס וכלוא בהם, וכימים ההם בזמן הזה להניח להשי"ת להוציא אותו מהם ולקחת אותנו אליו, להיותנו שייכים אליו להיות שלו, בנים אתם לה' אלקיכם.

יעזור השי"ת שנזכה ליציאת כל ישראל כולם מהם, שיהיו כל בני ישראל כולם שייכים בבירור אליו יתברך, בנים אתם לה', חוסים בצילו ומוחזקים ברשותו יתברך בכלל ובפרט.

וכימי צאתנו מארץ מצרים יראנו נפלאות, שאז נראה בגילוי גמור שכולנו בנים לה' אלקינו, ונחוש ונרגיש זאת במוחש היותנו שייכים אליו ושאונו שלו ממש.

ונזכה לביאת משיח צדקנו ולבנין בית קדשנו ותפארתנו, במהרה בימינו אמן.

נעילת החג דיו"ט פסח

תשפ"ד

האחרונים שזכינו לשמוע

מכבוד קדושת אדוננו מורנו ורבינו זיע"א הכ"מ

בהיותו בחיים חיותו בהאי עלמא

יו"ט דפסח הוא זמן ועת הקירוב שבו בחר השם יתברך בעם בני ישראל, וקירבם אליו.

כמו שאומרים "אתה בחרתנו מכל העמים, אהבת אותנו ורצית בנו וכו', וקרבנתנו מלכנו". – שזה נעשה ביציאת מצרים, שבה התחיל יסוד הבחירה והקירוב, שקירב השם יתברך אליו את עם בני ישראל, העלה אותם והוציאם מעומק שפלות עבדותם ובחר בהם להיות לו לעם סגולה וקירב אותם אליו.

ולבאר מעט ענין זה הקירוב של חג הפסח, מה היא מהותו ואיכותו. כי יתכנו כמה אופנים של קירוב, ויש לדעת כיצד ובמה קירבנו המקום ברוך הוא אליו בחג הפסח.

ונראה במהות קירוב זה שהוא קירוב של קדושה, שבכך קירב השי"ת את ישראל על ידי שקידשם ורוממם באותה קדושה אל קרבת דבקות אלקים.

ובכך התחיל השי"ת מיד עם תחילת הקירוב כשבחר בעם המובחר לקרבם אליו, שיהיה זה קירוב של קדושה, מתוך שהשפיע השי"ת קדושה לעמו ישראל, שיהיו מקדשים עצמם ובכך יוכלו להתקרב אליו יתברך.

כאשר תיכף בתחילת הקירוב נאמר להם לישראל (שמו"ר טז, ב): "משכו ידיכם מעבודה זרה, וקחו לכם וכו'". שמשך השי"ת את ישראל והעלה אותם מעמקי הטומאה שהיו שקועים בה, לקדש אותם ולרוממם בקדושתו העליונה, שבכך יהיו ישראל מתקרבים אליו יתברך. וכמ"ש בהגדה של פסח: "מִתְחַלֵּה עֹבְדֵי עֲבֹדָה זָרָה הָיוּ אֲבוֹתֵינוּ, וְעַכְשָׁיו קָרְבָנוּ הַמִּקְוֶה לְעֲבֹדָתוֹ". והיינו על ידי שהפריש אותנו מן העבודה זרה והטומאה, וקרבנו קירוב של קדושה לעבודתו.

וכמו שמפורש בתפילה זו של 'אתה בחרתנו': "נִקְדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתֶיךָ, וְקָרַבְנוּ מִלְכְּנוּ לְעֲבֹדָתְךָ". – ללמד שבכך בחרתנו מכל העמים אהבת אותנו ורצית בנו, עם קידוש זה שקידשתנו וקרבנתנו לעבודתך.

וזה נעשה הן מצד השי"ת אל ישראל, והן מצד ישראל אל השי"ת. כאשר אף בני ישראל מצידם היו מתקדשים ומטהרים עצמם מן הזוהמא והטומאה שדבקה בהם, ורק בכוח התקדשות זו הם יכולים להתקרב אל השם יתברך.

ובהעדר זו הקדושה אין שייך התקרבות עם השי"ת, שהוא מקור הקדושה, וההתחברות והדבקות עימו לא תיתכן כי אם מתוך התקדשות שאיש ישראל מתקדש ומטהר עצמו כדי שיהיה יכול להתקרב ולהתחבר עימו.

כי מצד הקירוב וההתחברות עצמה יתכנו אולי דרכים ואופנים נוספים של קירוב, כאשר ישנם בעולם הרבה ענייני קירוב המקרבים ומתקרבים בעניינים שונים.

ובהאמור עולה שקירוב חג הפסח נעשה רק מתוך ההתקדשות, שישראל מתקדשים ומתעלים מכל מפריעי הקדושה, ולפרוש מכל טומאה וזוהמא שבנפש, ורק בהתקדשות זו יתקרבו. ולא התחילה כל אותה הקרבות מיסודה כי אם עם זו הקדושה, ולא בענין אחר. כמו שהיה אולי יכול מתחילה רק לקרבם לישראל בלא אותה

קדושה, וכגון שמתחילה ישפיע להם לישראל הניסים והנפלאות הגדולות, וישפיע עליהם מטובו הגדול, כדי לקרבם אליו, ורק אחר כך לקדשם במתן תורה וכיוצא. – וכאן למדנו שלא כך היה סדר הקירוב של ישראל, אלא תיכף מתחילת יסוד הקירוב, מיד כשהתחיל השי"ת לקרב אותנו אליו היה זה בסדר ואופן של התקדשות עם בני ישראל, להתרומם מכל טומאות העולם ולפרוש מהם, ובכך יהיו מקדשים עצמם בקדושה עליונה לקרבת אלקים טוב.

וכן הוא בכל שנה ושנה בהגיע חג הפסח, מקרב אותנו השי"ת מחדש, בבחירת עם המובחר וקירובו. ואף בכל שנה נעשה זאת מכוח זו הקדושה שישראל מתקדשים עצמם, ובכך מקרב השי"ת אותנו אליו ומקדש אותנו מלמעלה, ואף אנו מלמטה מתקדשים מלמטה בחג הפסח, ומקרבים עצמנו אליו יתברך בעת הקירוב.

ובכן זאת צריכים אנו לקחת עימנו מחג הפסח דגן אל כל ימות השנה, כאשר נתבאר ביסוד השפעת זה הרגל, שמכוחו יכולים ישראל בכל השנה להתקדש עצמם ולהתקרב אל השי"ת באהבה.

יעזור השם יתברך שנזכה להתקדש ולטהר עצמנו כראוי, ובכך נזכה אל הקירוב הגדול שנשפע לנו בחג הפסח, ולהישאר בקירוב עליון שנשפע עלינו בחג הפסח. עדי נזכה אל הקירוב הגדול שיקרב השי"ת את ישראל בביאת משיח צדקנו במהרה בימינו, אמן.

ליל שבת קודש שביעי של פסח תשס"ח לפ"ק פעי"ה ק ירושלים תובב"א מאמר "ויאמינו בה' ובמשה עבדו – אז ישיר משה ובני ישראל"

א

הקדמת התמיהות והקושיות בענינה של שירה

במדרש (שמו"ר כג, א): "אז ישיר משה (שמות טו, א). הדא הוא דכתיב (תהלים צג, ב) 'נכון כסאך מאז' [מעולם אתה]. אמר רבי ברכיה בשם רבי אבהו: אף על פי שמעולם אתה, לא נתיישב כסאך ולא נודעת בעולמך, עד שאמרו בניך שירה, לכך נאמר 'נכון כסאך מאז' וכו'. משל למלך שעשה מלחמה ונצח, ועשו אותו אגוסטוס, אמרו לו: עד שלא עשית המלחמה היית מלך, עכשיו עשינוך אגוסטוס. מה יש כבוד בין המלך לאגוסטוס, אלא המלך עומד על הלוח, ואגוסטוס יושב. – כך אמרו ישראל: באמת עד שלא בראת עולמך היית אתה, משבראת אותו אתה הוא, אלא כביכול עומד, שנאמר (חבקוק ג, ו) 'עמד וימודד ארץ'. אבל משעמדת בים ואמרנו שירה לפניך ב'אז', נתיישרה מלכותך וכסאך נכון. – הוי 'נכון כסאך מאז', באז ישיר" ע"כ.

מה ענין התיישרות מלכות הקב"ה לשירת הים

א. המדרש הלז תמוה ואין מובן, מה ענין שירת "אז ישיר", להתיישרות מלכות הקב"ה, שדרש מן הפסוקים שבשירת א"ז ישיר, נעשה נכון כסאך מא"ז. גם אין מובן אם "מעולם אתה" מאי טעמא לא נתיישרה מלכותו ולא נודעה עד עת השירה, שאף כסא הכבוד עצמו כבר קדם לעולם, כדילפינן בנדרים (לט:): מהאי קרא גופא, אלא שלא התיישרה מלכותו, ורק עתה בכח השירה "נתיישרה מלכותך וכסאך נכון", והוא צריך ביאור.

למה קריעתו של ים דייקא הביאה את ישראל לפתוח מיד באמירת השירה

ב. עוד איתא שם במדרש (כג, ד): "ד"א אז ישיר משה. הדא הוא דכתיב (משלי לא, כו) 'פיה פתחה בחכמה ותורת חסד על לשונה', מיום שברא הקב"ה את העולם ועד שעמדו ישראל על הים, לא מצינו אדם שאמר שירה להקב"ה אלא ישראל. – ברא אדם הראשון ולא אמר שירה, הציל אברהם מכבשן האש ומן המלכים ולא אמר שירה, וכן יצחק מן המאכלת ולא אמר שירה, וכן יעקב מן המלאך ומן עשו ומן אנשי שכם ולא אמר שירה. כיון שבאו ישראל לים

ונקדע להם, מיד אמרו שירה לפני הקב"ה, שנאמר 'אז ישיר משה ובני ישראל', הוי 'פיה פתחה בחכמה'. אמר הקב"ה לאלו הייתי מצפה" ע"כ.

ואף מדרש זה צריך ביאור, ראשית הרי מצינו שירה והודאה גם לפני שירת הים, שבאדם הראשון איתא במדרש (ב"ר כב, יג) שאחר שעשה תשובה "פתח ואמר (תהלים צב, א) מזמור שיר ליום השבת". וצריך עיון אם כן מה שאמרו במדרש כאן: "ברא אדם הראשון ולא אמר שירה". [גם לאה היתה מודה להקב"ה ואמרה (בראשית כט, לה) "הפעם אודה את ה' וגו'", וכדאיתא בפ"ק דברכות (ז: ע"ש)].

ותו יש להבין מדרש זה, מאי טעמא באמת לא אמר אברהם אבינו שירה כשניצל מכבשן האש, ויצחק כשניצל מן המאכלת, ויעקב מן המלאך עשיו ושכם. ואף ישראל לא אמרו השירה רק עתה כשנקדע להם הים "מיד" אמרו שירה. – שמשמע מכל זה שקריעתו של ים דייקא היא הנותנת לפתוח מיד באמירת השירה, והוא צריך עיון.

מה ענין אמונה אצל שירה

ג. תו אמרין התם במדרש (כג, ה): "ובאיזה זכות אומרים ישראל שירה, בזכות אברהם שהאמין בהקב"ה, שנאמר (בראשית טו, ו) 'והאמין בה', היא האמונה שישראל נוחלין בה. ועליו הכתוב אומר (חבקוק ב, ד) 'וצדיק באמונתו יחיה'. הוי, 'תשורי מראש אמנה' (שיר השירים ד, ח) וכו'. דבר אחר 'תשורי מראש אמנה', אמר רבי נחמיה: לא זכו ישראל לומר שירה על הים, אלא בזכות אמנה, שנאמר (שמות ד, לא) 'ויאמן העם', וכתוב (יד, לא) 'ויאמינו בה'. – אמר רבי יצחק: היו רואין כל אותן נסים שנעשו להם, ולא היה להם להאמין [בתמיה]. אלא אמר רבי שמעון בר אבא: בשביל האמנה שהאמין אברהם להקב"ה, שנאמר 'והאמין בה', ממנה זכו ישראל לומר שירה על הים, שנאמר 'אז ישיר משה', הוי תשורי מראש אמנה" ע"כ.

נמצא לכולי עלמא בלא האמונה אין שייך שירה, שבזכות האמונה אמרו ישראל את השירה. ורק פליגי תנאי בזכות איזו אמונה אמרוה, שלרבי יצחק היא בזכות אמונתו של אברהם אבינו ע"ה ראש לכל המאמינים, שהוא נטע האמונה בלב ישראל לעד. ולרבי נחמיה זכו לומר השירה בזכות האמונה שעל הים עצמו.

וצריך ביאור מה ענינה של האמונה אצל השירה, ובעיקר תקשי דהא שפיר פריך ליה רבי יצחק לרבי נחמיה, שמכיון שהיו ישראל רואין במו עיניהם כל אותן הנסים שנעשו להם על הים, מה נצרכו עוד לאמונה. הלא 'אמונה' שייך לכאורה רק בדבר שאין רואים ואין משיגים, ולא בדברים הנראים בחוש וצ"ע.

מה מקום יש לשירה ולזמרה כאשר בקושי נצלו שרידים מתי מספר משעבוד הנורא

ד. עוד יש להקשות במהות שירה זו, ממה שנאמר (יג, יח): "וחמושים עלו בני ישראל מארץ מצרים", ופירש רש"י לחד פירושא: "מחומשים, אחד מחמשה יצאו וד' חלקים מתו בשלשת ימי אפילה". ולחד מאן דאמר בסנהדרין (קיא.) לא יצאו ממצרים כי אם "שנים מששים ריבוא", וכדפירש רש"י בסנהדרין שם שיטתא זו: "שמכל ששים רבוא שהיו במצרים, לא נשתייר מהם אלא שנים בלבד, ואותם שנים של ששים רבוא עלו לששים רבואות שיצאו, והשאר מתו כולם בשלשת ימי אפילה, שלא יהיו מצרים רואין במפלתן של ישראל" ע"כ.

הרי שמפלה גדולה נחלו ישראל במצרים, שרובא דרובא של עם ישראל מתו בשלשת ימי אפילה, ובקושי יצאו או בחומש אחד, או בשנים מששים ריבוא. – וצריך עיון אם כן, מה מקום יש לומר שירה כשלא נשארו אלא במתי מספר, אחד מעיר ושנים ממשפחה, ועל מה ישוררו בשעה שרובו של העם נגדע ונכרת.

ובכלל אין מובן עצם גישתם לאמירת השירה, שאף כי נעשו עימהם נסים רברבן בהצלחתם מיד מצרים, עדיין רחוק היה מצבם מאוד מאמירת השירה "בשמחה רבה". כאשר אך זה עתה בקושי יצאו קומץ קטן שנצלו מעומק השאול בעבודת פרך ועינוי קשה של שעבוד מצרים, ומה מקום יש כאן לשירה ולזמרה.

ויתבאר על פי משל קרוב לשכלנו, מן הדור של ניצולי השואה, כאשר התחילו להתגלות אותם ניצנים יחידים שבקושי נצלו בעור גופם, מתמרות עשן דם ואפר, גלמודים וחסרי כל. וכי היה מקום בשעה שכזו לומר שירה על מצבם של ישראל, שאף כי נעשו עם הניצולים נסים גדולים, עדיין היה אז מצבם של ישראל בשפלות נורא. – ובודאי אין מקום לומר שירה ולזמר מתוך מצב שכזה וצ"ע.

קושיית האחרונים מעין זה בעצם חובת ברכת הנס

ה. ומעין קושיא זו הקשו הדברי חיים והחתם סופר זצ"לה"ה, ביסוד חובת ברכה שצריך אדם לברך על נס הנעשה עמו, בפ"ט דברכות (נד): "ארבעה צריכים להודות וכו'". שלכאורה תימה מה מקום לברכה זו, הלא הכרח הצרה שהיה נתון בה הכריחו להגיע אל הנס, ובודאי עדיפא ליה שלא יצטרך לנסים מלכתחילה. כי מה לנו ולצרה הזאת, יותר טוב לאדם שלא יפול בצרות וייסורים מלכתחילה, ולא יצטרך לנסים אחר כך. ואם כן מדוע יש לברך על הנס, כאשר אין הוא דבר הנרצה לאדם מלכתחילה.

ב

בגדר מהות "שירה"

ואשר יראה בכל זה בעזה"ת, בהקדם דברי הרמב"ן ז"ל בשירת האזינו, שייסד על פי דרשת הספרי במהות גדרה של שירה, וזה לשונו (רמב"ן דברים לב, מ): "וכך הזכירו בספרי (האזינו מג, פסקא כח): 'גדולה שירה זו, שיש בה עכשיו, ויש בה לשעבר, ויש בה לעתיד לבוא, ויש בה בעולם הזה, ויש בה לעולם הבא' [ע"כ לשון הספרי שם]. – ולזה רמז הכתוב שאמר (דברים לב, מד): 'ויבא משה וידבר את כל דברי השירה הזאת באזני העם', הזכיר 'כל' להגיד שהיא כוללת כל העתידות למו וכו'" עכ"ל הרמב"ן ע"ש.

מבואר לפנינו הגדרת הספרי במהות השירה, שהרמב"ן מסכים לזה ומפרש כן בפסוקים. היא בהיותה: "שירה שיש בה עכשיו, ויש בה לשעבר, ויש בה לעתיד לבוא, ויש בה בעולם הזה, ויש בה לעולם הבא". בזו ההגדרה נראה שמתבטאת יסודה וייחודיותה של "שירה" יותר מן ההודאה והברכה הרגילה. כי נקראת "שירה" על שום שיש בה עכשיו ויש בה לשעבר ויש בה לעתיד לבוא, ויש בה בעולם הזה ויש בה לעולם הבא, ורק בהיותה כוללת כל אלו מוגדרת בתורת "שירה", הא לאו הכי אין כאן אלא הודאה בעמלא, ולא יותאם בה שם "שירה" כלל עד שיהיה כלול בה הכל עכשיו לשעבר ולעתיד.

ומכיון שזכינו להגדרת מהות "שירה", עלינו לבאר מעתה מילתא בטעמא, מדוע לא תתאים השירה רק בהיות כלולים בה כל אלו גם לשעבר וגם לעתיד, הלא אינו אומר השירה כי אם על הנס שנעשה עמו כעת. ומהו ענין קישור עבר הווה ועתיד יחדיו בכח השירה.

חיבור קדושה שלפני הויות העולמות עם קדושה שלאחריה בכח השירה שיש בה חיבור עבר הווה ועתיד

ונראה בהקדם דברי אא"ז זצוקללה"ה בתולדות אדם (שבת חול המועד פסח, בתוה"ד) וז"ל: "הנה בכל עניני הויות העולמות, יש קדושה לפניו וקדושה לאחריו. קדושה לפניו היה קודם בריאת העולם, שהיו כל הנבראים גנוזות בהעלם ברצון העליון בשלימות ביותר מעולה. ובעת בריאתם יצאו מהעלם לגילוי, ונתרחקו מהקדושה, כדי שיהיו יכולים להתקיים, ולא יחזרו למקורם. – וקדושה לאחריו, יהיה בסוף אלף השביעי, כי ישובו איש אל אחוזתו כו' (ויקרא כה, י) כנודע. וזה יתגדל ויתקדש שמה רבה בעלמא כו'" עכ"ל ק.

מבואר, שמתחילה לפני התהוות כל הויות העולמות והנבראים, היו כולם גנוזים ונעלמים בהעלם קדושה עליונה של אין סוף ב"ה, שהרי היו כולם כלולות בו יתברך, שכל הנבראים נאצלים ממנו בעצמו כידוע בסוד הצמצום. – ואחר כך לצורך בריאתם כנבראים בפני עצמם, נאלצו להתרחק מאותה קדושה עליונה, ולצמצם בהם אור האלקי וניצוץ אין סוף ב"ה הנטוע בהם ומחיה ומקיים אותם. כדי שעל ידי התרחקותם יהיה להם קיום כנבראים בפני עצמם. – ושוב לעתיד לבוא ישובו הכל לקדושתם הראשונה, וישובו איש אל אחוזתו. ואז תהיה כל זו הקדושה שהיתה בהם בתחילה בגניזה ובהעלם, בגלוי ופרסום גדול, מתוך מה שגילו הנבראים בקרבם אותה קדושה שהיתה חבויה בהם, ואז "יתגדל ויתקדש שמה רבא, בעלמא די ברא כרעותיה", שיתגלה אותו רצון העליון שבשעת הבריאה בשלמות.

ונראים הדברים שבהיות מהותה של שירה לפי הגדרת הספרי, צריכה לכלול הכל עבר הווה ועתיד, עולם הזה ועולם הבא. – הרי שמתקשרים על ידה ומתחברים אותה קדושה עליונה שלפני ההויה, עם הקדושה שלאחריה. כאשר בזה מתבטא ייחודה של שירה, שמחברת הכל יחדיו עבר עם עתיד עולם הזה עם העולם הבא. ומתגלים בה כל הקדושה והרצון הנעלם ונגזז בבריאה.

קריעת ים סוף יש בה קריעת כל המסכים המכסים את סודות גנזי הבריאה, וניצוץ אלקי ממעל אור אין סוף ב"ה המחיה ומהוה את כולם

והנה כתב זקני הק' זי"ע בתולדות אדם (פרשת בשלח ד"ה ובני ישראל הלכו בא"ד) בענין קריעתו של ים, וזל"ק: "הים מרומז לעלמא דאתכסיא, כי נודע מאמר רז"ל (חולין קכז): כל מה שיש ביבשה יש בים. ואם כן הנפקא מינה רק, מה שבים הם מכוסים במים, ואינם נראים, ושביבשה נראים לעין ונגלים. – ודבר זה גם כן בהשגות, כי הדבר שהשיג נקרא אצלו בשם 'יבשה', והדבר שמבקש להשיג נקרא בשם 'ים', שצריך להוציא מבוקשו מתחת ההסתר עכ"ל"ק [עי' תו"א דף רע"א ד"ה אך].

נמצא הים "עלמא דאתכסיא", שהכל בו מכוסה גנוז ונעלם. והיבשה היא "עלמא דאתגליא", דברים הנגלים ונראים לעין. וכן הוא גם בהשגות ההשגה המושגת לאדם ונגלית לו נקראת "יבשה", והנעלמת ונסתרת ממנו נקראת "ים". – ואשר לפי זה מתבאר ענין "קריעת הים", על קריעת הכיסויים, וגילוי הנעלמות והגנוזות.

ביאור התולדות אדם בדרשת מה שמועה שמע ובא קריעת ים סוף ומלחמת עמלק

יותר מפורשים דברי קדשו בפרשת יתרו (ריש הפרשה) וזו העתקת לשון קדשו: "וישמע יתרו (שמות יח, א). ופירש רש"י ז"ל: מה שמועה שמע ובא, קריעת ים סוף ומלחמת עמלק. – יש להבין, מה ששינה רש"י ז"ל ממה שכתוב בקרא (שם), ששמעו 'כי הוציא ה' את ישראל וכו'". גם מאי שנא דנקיט רש"י ז"ל הני תרתי מילי: קריעת ים סוף ומלחמת עמלק".

"ונראה, דהא לכאורה יפלא, כיון שהשיג יתרו מגדלות ה', וכמו שאמר (שם יא): עתה ידעתי וכו', למה היה צריך לבוא למשה, הא אז עדיין לא ניתנה תורה שהיה צריך לבוא למשה ללמוד תורה, אם כן היה יכול לישיב בביתו, ולעבוד ה' כפי השגתו".

"אולם הענין הוא: כי יתרו ראה בעצמו, שאף על פי שבא לידי השגה גדולה, מכל מקום עדיין לא נתבטלה אצלו כח הרע שבנפשו, שהוא בחינת עמלק הנשרש בנפש אדם. – ולזה הוכרח לבוא למשה, מפני שמה היה אצלו, והכיר יתרו קצת במעלת מידת משה שהוא עניו, והבין כי רק בענוה מתבטלים כל הכוחות הרעים. ובלתי ענוה, אי אפשר להפוך הרע שבנפשו, אפילו יש לו השגות גדולות. – ואי אפשר לבוא למדת ענוה, אם לא שיהיה דבוק אל הצדיק, שהוא בחינת שמירת הברית. וזה שהוכרח ליתרו לבוא למשה".

"וזה מה שכתב רש"י ז"ל: 'מה שמועה שמע ובא', היינו: למה הוצרך לבוא למשה, וכו'". – לזה מפרש: קריעת ים סוף ומלחמת עמלק. כי הנה ענין 'קריעת ים סוף' מרמז גם כן על פתיחת השכל והתגלות ההשגה. כי הים הוא מכוסה, ואין רואים הדברים אשר מתחת למים. וכאשר נבקעו, נתגלה היבשה שהוא נגלית לכל. – וזה מרמז גם כן על מה שנתגלה אז השגה חדשה, ונפתח השכל אשר היה נעלם ומכוסה מקדמת דנא".

"ונודע מאמר חז"ל (מכילתא, ושמור"ר כא, ו) כי בקריעת ים סוף נתבקעו כל מימות שבעולם. והוא מרמז גם כן, כי נתגלה אז שכל חדש בכל השכליות שבעולם, לכל אחד ואחד, בענינו שעוסק בו. – ולזה, ישראל, אשר חלק ה' עמו (דברים לב, ט), נתגלה להם השכל והשגה במציאות אלוקות ועבודתו, עד שכל אחד ואחד היה מראה באצבעו וכו', ראתה שפחה על הים וכו' (מכילתא, ורש"י טו, ב)".

"ויתרו, מפני שרצה לעמוד על האמת, גם מפני שמה היה אצלו כנ"ל, לזה נתגלה לו גם כן השכל בעבודת ה', כמו לישראל. ומשום הא כתוב הכא 'חותן משה', כי השמיעה והכרת אלוקות יתברך שמו, היה אצלו רק בשביל שהיה חותן משה".

"וזה שכתב רש"י ז"ל, שהוכרח לבוא למשה מפני ששמע 'קריעת ים סוף', המרמז על התגלות השגה והשכלה, אשר גם לו נתגלה השכל בעבודת ה'. – וראה גם כן 'מלחמת עמלק', היינו: שהוא ראה בעצמו שעדיין יש לו מלחמה בעמלק, המרמז על כח הרע המושרש בנפש האדם, אשר לכאורה הני ב' דברים הוו תרתי דסתרי. – ומזה ידע כי לא יועיל לו כל השגותיו לעקור כח עמלק אשר בנפשו. לזה הוכרח לבוא למשה, כי רק על ידי התדבקות לצדיק יכולים לבוא לבחינת ענוה, אשר בזה מתבטלים כל כוחות הרע".

"ומזה ידע האדם בנפשו, כי אף על פי שנפתחים לו השגות גדולות בעבודת ה', מכל מקום אל יבטח בהשגתו, כי יכול להיות שעדיין הוא אחוז בעבודות התאוות, וכח הרע המושרש בו עדיין, ואפילו הוא יודע כל התורה כולה,

זולת דביקות הצדיק, שהוא בחינת שמירת הברית, על ידי זה יוכל לבוא לכל המדות הטובות, ולבטל כח הרע, בחינת עמלק, ולקבל עליו עול מלכות שמים" עכ"ל"ק.

מדברי קדשו אנו למדין, יסוד קריעתו של ים, מורה על התגלות הרזין והסודות הנעלמים, שכל מה שהוא תמיד בהעלם ובעלמא דאתכסא, נתגלה ונפתח בשכל מחודש והשגה חדשה. שראו באותה השגה דברים מחודשים בכל העולם כולו, שנעלמו מעיניהם עד עתה, ואף השפחה שעל הים אותה מצבעת זה קלי ואנוהו. – נמצא ענין קריעתו של ים, גילוי הנסתרות והנעלמות.

גילוי רז הבריאה, הוא התגלות ניצוץ קל חי ב"ה המחיה ומהוה כל נברא בבירור

ופשיטות מהות רז זה שנתגלה לישראל, ושכל החדש שנפתח בעולם. הוא רז ניצוץ אלקי ממעל המחיה ומהוה כל היקום כולו, וכל הנבראים מלאים אלקות ואורו יתברך שמו זורח ומאיר בכל נברא ונברא, אלא שהוא בהסתר. ועם גילוי הנסתרות והנעלמות, נתגלה אותו ניצוץ ואורו יתברך השוכן בכל נברא.

ובדברי בינה (פרשת בראשית דף ג: ד"ה והנה) איתא שהצדיקים רואים בחוש בכל דבר שבעולם את השפע והאור הרוחני שמחיה אותם ומוסתר בהם, וז"ל: "והנה לענין התורה הוא גם כן כך, כי מי שלומד תורה בדחילו ורחימו, אז הוא מרגיש האור תורה בפועל. דהיינו, למשל בעת שלומד ענין יציאת מצרים, הוא מרגיש בפועל ענין יציאת מצרים. ובעת שלומד מעשה בראשית, הוא כאילו בעצמו ראה בעיניו כל ענין מעשה בראשית, והיאך שהשי"ת המציא כל הבריאה יש מאין" עכ"ל"ק עי"ש.

וידוע מאמר הבעל שם טוב הק' זיעועכ"י בפסוק (תהילים קיט, פט) "לעולם ה' דברך נצב בשמים". כי בעשרה מאמרות נברא העולם (אבות ה, א), ואותם המאמרות לא רק בעת היצירה הראשונה נברא העולם בהם. אלא גם עצם קיומם ועמידתם כל העת הוא רק מכח עשרה מאמרות אלו, שדבר ה' אין לו הפסק עולמית, וכל נברא מתקיים ומחזיק מכח מאמר ידיה. – והיינו "לעולם ה' דברך נצב בשמים", כי כל העת לעולם מחזיק דברך וניצב בשמים, ומחזיקם לבל ימוטו. ובלעדי אותו מאמר השי"ת שנבראו בו הנוסך בהם החיות והקיום כל העת, הרי מעצמם יתמוגגו ויחזרו לאפס ואין הגמור כמו שהיו בתחילה טרם בריאתם.

ובקריעת כל הכיסויים בים סוף, נתגלו כל אלו הסודות שבעצם קיומה של בריאה, והיה נראה בחוש אותו ניצוץ אלקי המחיה ומהוה ומקיים אותו. ולפיכך זעקו כולם ואמרו אף השפחה שעל הים: "זה קלי ואנוהו", כי כולם היו רואים בגילוי ממש ובחוש ברור, אותו ניצוץ אלקי המחיה ומהוה כל דבר. ונתגלה להם אז פליאת השגחתו יתברך בכל פרט ופרט בכל צעד ושעל, שהכל מושגח ומונהג לפי סדר מדויק לתכלית ברורה של גילוי אלקותו ית"ש בעולם.

ד

ישוב יסוד אמירת השירה לא רק על נס ההוה אלא אף על הצרה והגורמים כולם מתחילת הבריאה ועד תחיית המתים לעתיד לבוא

נמצינו למדין, שבעת קריעתו של ים, לא רק המימות הגשמיים נתבקעו בכל העולם, אלא הוסרו ונקרעו כל המסכים המבדילים, ונודע כל כמוס ברזי הבריאה והשגחתו יתברך על עולמו.

והנה לפי מה שהעלינו (ס"ק ב) על פי הספרי והרמב"ן ז"ל ביסוד גדר מהותה של שירה, שצריכה שתאחד בשירתה את כל העבר והעתיד. עולה, שלא על ההווה בלבד נתגלו בעיניהם כל הכיסויים וההסתרים, אלא אף למפרע מתחילת ראשית הבריאה, ועד סוף כל העולם כולו, הכל נפרש לפנייהם ברור כשמלה. ונתברר להם למפרע כל סיבות הקורות עימם, הנעוצות ברזי ראשית הבריאה, בפתע פתאום האיר הכל בעיניהם וראו הסיבות והגורמים של כל הנהגות כל העולמות בכל פרט קטן מראשית הבריאה ועד סופה, בעליונים ובתחתונים בעולם הזה ובעולם הבא, הכל כאשר לכל נתגלה ונפתח בעיניהם בשכל חדש ומחודש והשיגו באותה שעה במתנה מן השמים, כל סיבות גורמי כל מקרי העולם. ונגלו לפנייהם "כל תעלומות והמון נסתרות שמבראשית" (ברכת זכרונות מוסף דר"ה).

וביסוד זה יתורצו יפה כל תמיהותינו בעניינה של שירה, כי נראה לפי הגדרת הספרי, שחילוק יסודי ומהותי יש בין שירה להודאה. שבהודאה מודה האדם על נס זה שארע עמו עתה, ומשבח על ישועתו של עתה. אבל "שירה" משוררים גם על למפרע, ואף על עת הצרה והייסורים עצמם, כי באמירת השירה, כשנתגלו כל סיבות והגורמים שבכל דבר, נודע ונראה להם בחוש שלא היתה שום צרה ורעה כלל וכלל, והכל טובה אחת גדולה לישראל.

כי בהסתכלות שרואים בשירה, רואים כל התמונה כולה מתחילת העולם ועד סופו, למן קדושה שלפני ההווה ועד הקדושה שלאחריה. ורק בכהאי גוונא מתאים לשורר השירה, שהרי הכל המקרים נעוצים וקשורים זה בזה, והשירה מתאמת רק בחטיבה אחת מושלמת של כל התמונה יחדיו, כשנראה הכל באור זורח ומצוחצח, מתאים לשורר השירה. - לא כן ההודאה שאיננה מתייחסת רק לפעולת הנס והטובה שנעשה עמו כעת.

ישוב קושיא ב' שישאל היו הראשונים שאמרו שירה מיד כשנקרע הים

ומיושב בזה דברי המדרש שהבאנו (קושיא ב'), שבדאי גם אדם הראשון היה מודה ומשבח, וגם לאה היתה מודה לפניו ית'. וכמו כן פשוט שאף האבות היו מודים להשי"ת בכל טובה שנעשה עמהם, אברהם בצאתו מכבשן האש, ויצחק מן המאכלת, ויעקב משכם ומעשיו וכו'. - אלא שלא היו בכל אלו כי אם "הודיה" בלבד, שהודו ושבחו לפניו, ונתנו תורה על מקרה זה שהינה ה' לידם ונצלו מרעתם העכשווית.

לא כן בעת שעמדו ישראל על הים, נתנו "שירה" שהגדרתה לפי הספרי הוא לשורר על הכל יחדיו עבר הווה ועתיד, בעולם הזה ובעולם הבא, על הכל ביחד נתנו שירה. והודו גם על עתותי המצוקה והקושי שנראו עתה בעיניהם באור חדש וזך, שהכל טובה אחת גדולה מאתו יתברך לישראל, וכללו בשירתם כל הבריאה כולה מתחילתה ועד סופה.

ומיושב שפיר באה"ט, קשר השירה עם קריעת ים סוף דייקא, וניחא טעמא ש"מיד" עם קריעת הים אמרו השירה. שהכוונה שזו הקריעה היא עיקר הגורם לשירה שתאמר. - כאשר בזו הקריעה נקרעו כל המסכים ונגלו כל הרזים עילאים וסודות נעלמים, ונתגלה הצפון שבבריאה, ושפיר מתאים בגילוי שכזה לפתוח בשירה הכוללת כל הבריאה כולה.

ישוב קושיא ד' בהתאמת השירה אחרי עבור כל כך יסורים ומרורות

ובזה תתייבש תמיהתנו (קושיא ד') בעצם הגישה שנגשו ישראל לאמירת שירה וזמרה, במצב שבור ומדוכדך שכזה, אחר שעברו כל הייסורים הקשים בקושי השעבוד, כאשר רוב העם נגדע ונקבר בשלשת ימי אפלה.

ברם להמבואר נמצא שנפתח לפנייהם שכל חדש ומחודש, ונתגלתה בעיניהם השגה חדשה, שבהשקפת אותה השגה ושכל העליון לא היו רואים שום צרה ושם רעה בעולם ושום ייסורים, כי כשמתגלה רז הבריאה ונפתרת תעלומתה הגדולה, אין רואים שום רעה ושום צרה, והכל מאיר באור נפלא ונערב, כי רואים בחוש שהכל טובה גדולה עבורם.

וכדוגמת קושי השעבוד שבמאתיים ועשר שנים שבמצרים, שבהתגלות הסודות נודע להם שזה הקושי היה לטובתם, שהרי נשלמו בו ארבע מאות שנה שבגזירת הגלות בין הבתרים (בראשית טו, יג), שקושי השעבוד השלים את הקץ. - וכן השיגו גודל הטובה שבעצם השעבוד, כדי להשריש העבדות בנפשם, להכין לקבלת התורה שתשמש להם קנין העבודת לעבודת ה', ויקום (ויקרא כה, נה) "כי לי בני ישראל עבדים, עבדי הם אשר הוצאתי אותם מארץ מצרים, אני ה' אלקיכם".

ואף באותם שמתו בשלשת ימי אפלה, עם התגלות כל נעלם נודע לישראל בעת השירה, שלא היתה מיתתם לאבדון חלילה, כמבואר בספה"ק שלעתיד לבוא יהיה התיקון גם למתים הללו. - וכאשר מגדריה של שירה להיאמר גם על העתיד כנ"ל, נתגלה להם תיקונם הנכון שלהם, ושכך הוא הסדר המוכן לתיקון נפשם, למות במצרים, ולהגיע לשלמות תיקונם רק לעתיד לבוא. כאשר בזו השירה נרמזה תחיית המתים, כדאיתא בסנהדרין (צא:): "מנין לתחיית המתים מן התורה, שנאמר 'אז ישיר משה ובני ישראל את השירה הזאת לה'", שר לא נאמר אלא ישיר, מכאן לתחיית המתים מן התורה". וכאשר ראו עת תחיית המתים ותקומתם של כל אותם שמתו במצרים, שפיר פתחו פיהם ונתנו שירה ותודה על שלמות התיקון ושלמות הבריאה כולה מתחילה ועד סוף.

וכמאמר הרה"ק מרופשיץ זצלה"ה, שלעתיד לבוא יתגלה בבירור לעיני כל ישראל, שאף הדינים והייסורים והצרות, היו כולם רחמים וחסדים גדולים ומרובים עליהם.

יסוד השם משמואל ששביעי של פסח הוא שורש האמונה התמימה שאף הרעות לטובה הם

והלום הראוני קצת מיסודות הדברים בסה"ק שם משמואל, שמבאר שבקריעת ים סוף השיגו האמונה שכל המקרים אף הרעים כולם לטובה, אף כי אינו כורך בזה ענין השירה כמו שנתבאר. – וזל"ק (שביעי של פסח שנת תער"ב, דף קד:): "במדרש רבה (שמות כב): שנו רבותינו, הקורא את שמע צריך להזכיר קריעת ים סוף ומכת בכורים באמת ויציב, ואם לא הזכיר אין מחזירין אותו, אבל אם לא הזכיר יציאת מצרים מחזירין אותו וכו', ומה בין יציאת מצרים לקריעת ים סוף, אלא שיציאת מצרים קשה וכו'. ולמה צריך להזכיר קריעת ים סוף באמת ויציב. לפי שכיון שקרע להם את הים האמינו בו שנאמר ויאמינו וכו' עכ"ל. ויש להבין, דמאחר דיציאת מצרים קשה מקריעת ים סוף, היה להם לקנות האמונה ביותר ביציאת מצרים מבקריעת ים סוף".

"ונראה דתרי גווני אמונה ניהו: אמונה פשוטה, שהקב"ה כל יכול, ומשגיח ומעניש ומשכיר ומשדד הטבע, וזו היתה להם במסורת האבות ובעיניהם ראו זאת במצרים. – אלא בקריעת ים סוף נתחדשה להם אמונה, שכל עניני האדם הדחקות והמניעות רח"ל, אף שהם למירוק ודיחוי הפסולת, מכל מקום עוד יש בהם תועלת עצומה ותוספת מרובה, כמו שהיה על הים, שלכאורה היה זה ללא צורך, שהרי דרכם לסיני לא היה דרך הים כלל, ומתחילה היו סוברים שזה למירוק לשבר את הלבבות שיזדככו עוד יותר, אבל אחר כך כשראו את המעלות הטובות שהשיגו על הים, עד שכל שמם 'עברים' על שם עברו ים, וראתה שפחה על הים וכו', מה שאי אפשר היה להם להשיג אם לא באו אל הים. – בזה קנו אמונה שלימה, אשר כל ענינם וכל המאורעות שלהם הן לטוב והן למוטב כולם לתועלת עצומה להם, ולא לדיחוי הרע בלבד".

"וזה לימוד גדול לכל איש, שידע ויאמין אשר אפילו נזדמנו לו מעשים אשר לא ראויים ותקרב לשחת נפשו, וצריך מירוק עליהם, הכל הוא להעלותו למדרגה גבוהה עוד יותר, אם אך יתעודד בעתו וישוב עליהם בתשובה שלימה" עכל"ק.

ישוב קושיית החתם סופר והדברי חיים ביסוד חובת הודאה על הנס

ואשר הקשו החתם סופר והדברי חיים (קושיא ה), ביסוד חובת הברכה על הנס, מה מקום להודות בזה, כאשר עדיפא ליה לאיניש שלא להיכנס בצרה מלכתחילה כלל, לא מדובשיך ולא מעוקצ'ך. – והא התם לענין ברכת ההודאה מיירי, ולא בגדרי "שירה", שארבעה צריכים להודות בברכה אניסא. ולא נוכל ליישב בזה כאשר תרצנו בשירת הים, שראו למפרע הטובה שבצרות והייסורים.

והנראה בזה בתרתי, ראשית כבר ייסד לנו הבעל שם טוב הק' זי"ע, שכל הצרות והייסורים והעגמת נפש מביא האדם על עצמו, כי מאתו יתברך "לא תצא הרעות והטוב" (איכה ג, לח), כי בשורש השפע לעילא הכל טוב הגמור בלבד, ורק לפי מעשי האדם משלשל ומהפך לעצמו לרעה וייסורים. ושפיר אם כן יכול הוא לברך על הנס שהשפיע עליו הבורא ב"ה והצילו מן הרעה שהמשיך הוא על עצמו.

ועוד נראה לפי המבואר שבאמת רק לעיני האדם נראה כמו רעה, אבל מצד האמת טובה גדולה היא עבורו, אלא שהטובה נעלמת ממנו כעת לפי שעה, והיא בעלמא דאתכסיא. לכן בעת שיוצא מן הצרה, ונתגלה הנס מעלמא דאתגליא יכול הוא לברך עליו, כי סוף סוף אף הרעה טובה נסתרת היא ודו"ק.

ה

ביאור המדרש שבזכות האמונה אמרו ישראל שירה

איברא מפורש בתורת זקני בתולדות אדם (פרשת יתרו) שהקדמנו לעיל (ס"ק ב), שאף אחר כל אלו ההשגות הנפלאות שנתגלו בקריעת ים סוף, והשכל העליון שנפתח והראה בחוש פתרון כל התעלומות והמון נסתרות שמתחילת הבריאה ועד סופה. – עדיין אם מושרש באדם הרע, וכח קליפת עמלק שולט בו, לא יועילו לו כל אלו ההשגות הנפלאות לבער הרע מקרבו, ויישאר בדרגתו הנמוכה, ולמעשה בפועל יוכל להיות בעמקי השאול חלילה. – ולזה מוכרח להגיע למדת הענוה, שישפיע עליו צדיק הדור, שבכח הענוה לבטל הרע שבאדם, ורק מכח השפעת הצדיק יוכל להזדכך בפועל מן הרע המושרש בו בפנימיותו.

וכלשון קדשו בסיום המאמר: "ומזה ידע האדם בנפשו, כי אף על פי שנפתחים לו השגות גדולות בעבודת ה', מכל מקום אל יבטח בהשגתו, כי יכול להיות שעדיין הוא אחוז בעבותות התאוות, וכח הרע המושרש בו עדיין, ואפילו הוא יודע כל התורה כולה. – זולת דביקות הצדיק, שהוא בחינת שמירת הברית, על ידי זה יוכל לבוא לכל המדות הטובות, ולבטל כח הרע, בחינת עמלק, ולקבל עליו עול מלכות שמים" עכל"ק.

ובנתיב דברי קדשו נבוא אל היישוב בדברי המדרש שהבאנו (קושיא ג) שבזכות האמונה אמרו ישראל שירה על הים, ותמהנו בזה מה ענין האמונה לשירה, ובפרט למאן דאמר שגם באותם נסים שראו בעיניהם היו צריכים למידת האמונה בשביל לומר עליהם את השירה, וכי מה צורך להאמין בדבר שנראה לעין האדם.

אך נראה שזה מחמת הרע המושרש בו באדם, שמניאו מלקבל כל אלו הגילויים הנפלאים הנשפעים מלמעלה. ובהיותו נמשך אחר לבו, ממאן לקבל ולהסכים בתוקף משמעות אלו הנסים, המורים וזועקים על קיום מלכות שמים, ועל הכרח האדם לבער כל הרעה שנשתרשה בקרבו. – ולפיכך כנגד זו הרעה המפרעת בעדו לקבל השגת הנסים, צריך להשתמש בזכות האמונה, שהאמונה למעלה מן הדעת ומן השכל והרצון, ובכח האמונה יוכל להחדיר בלבו האמת, כנגד הרצון שבלב המושך אל הרע. – ושפיר אמרו במדרש שבזכות האמונה אמרו השירה, כי כנגד הרע שעדיין מקנן בהם, היו צריכים להתגבר באמונתם, שמצידם מצד המקבלים לא היה אפשר לראות הכל בחוש ולהכיר עוצם ההשגות הנפלאות שנשפעו אז, רק בצירוף כח האמונה הפשוטה והתמימה שהכל מושפע מאתו יתברך לטובתם של ישראל כל העת, אף כשהלב ממאן לקבל זאת בשלמות ודו"ק.

ולפי דעתו של רבי נחמיה, היו צריכים להגיע לאמונה גם במה שעניניהם ראו בשעת מעשה ממש. – כי באמת רק יתרו שהיה בו קצת טוב מעת שהיה משה אצלו כמבואר בתולדות אדם, הכיר בעת קריעת ים סוף בהשגות אלקיות שנשפעו אז בעולם. – אבל לא כל הגויים הכירו בזה, ועמלק בודאי לא קיבל ולא ראה שום פתיחת השגה אלקית ושכל עליון כלל.

וכן מוכח מעצם רדיפת המצרים אחר ישראל אל תוך הים, שאין לזה שום ביאור כלל, הלא בעיניהם רואים הם נבקע והמים להם חומה מימינם ומשמאלם, ואיך מלאם לבם לרדוף אחריהם אל תוך הים, בראותם בחוש כי ה' נלחם כנגדם.

ועל כרחק, שלא תלו זאת המצרים בנסים מן השמים, מצד בורא מנהיג ומשגיח בכל דבר, אלא כעין "תופעת טבע" והתפרצות הר געש, כאשר מצוי לפעמים שהים מתגעש בגלי "צונאמי" אדירים, ויכול להתפלג ולזוז ממקומו. וכבר נמצאו בכתבי האינדיאנים העתיקים, שבאותה עת של קריעת ים סוף, קרו גם בארץ אינדיא הרחוקה שינויים גדולים בטבע. כענין שהעידו לנו רז"ל שכל מימות שבעולם נתבקעו. – וחשבו המצריים הכל לתופעת טבע מקרית, כאשר נחסרה להם זכות האמונה, ולא ידעו לתלות הכל בהשגחת הבורא ברוך הוא, הבורא ומנהיג לכל הברואים.

ולכך ניחא שנצרכו ישראל לכח האמונה גם על הים ממש, גם בעת שראו כל הנסים בחוש. ורק מתוך "ויאמינו בה' ובמשה עבדו", היה שייך "אז ישיר משה ובני ישראל", כי בכוחה של אמונה היו יכולים לקבל כל ההשגה הנפלאה ושכל העליון בשלמות, ולראות באמת כל השלמות וכל הטוב מתחילת הבריאה ועד סוף. שבזה מוגדר שפיר סיבת אמירת השירה על עבר הוה ועתיד, עולם הזה ועולם הבא כמבואר.

ובזה יתיישב אל נכון מדרש שפתחנו בו (קושיא א), "אף על פי שמעולם אתה, לא נתיישב כסאך ולא נודעת בעולמך, עד שאמרו בניך שירה". רוצה לומר, שנתיישבה מלכותו ונתגלה בעולם, ונודע בעולמו. כי בודאי השי"ת מצד עצמו מלך בטרם כל יציר נברא, אבל לא נתפרסמה ולא נודעה עדיין שלמות מלכותו בעולם, כאשר הרבה דברים היו מכוסים ונעלמים בעלמא דאתכסיא, ולא יצאו עדיין מן ההעלם אל הגילוי, ולא היתה מלכותו מיושבת ברורה ונכונה, כאשר יש בה עדיין פקפוקים וספקות, מחמת אותם דברים נעלמים ונסתרים מעיני כל חי. ורק בשעה שנקרע הים ונקרעו כל הכיסויים, ונתגלתה כל מלכותו יתברך בשלמות, או אז נשלמה ונתיישבה היטב מלכותו יתברך, והיה יכול לשבת איתן על כסאו, לא רק בעמידה, המורה על חוסר יציבות מלכותו. – אלא בישיבה קבועה ותדירה בבטח ובשלמה, כאשר נתקבלה מלכותו בלב שלם בישראל, שיצאו ואמרו השירה הזאת מתוך אמונה שלמה ותמימה וקבלת עול המלכות משלם. כן יזכנו השי"ת לשרש כל הרע מקרבנו, ולומר לפניו שירה חדשה בביאת גואל צדק, שיגלה ויפרסם כל רז וכל נעלם, כיכירו וידעו כל יושבי תבל כי לך תכרע כל ברך וכו', ויקבלו כולם עול מלכותך עליהם בשלמות במהרה בימינו אמן.

לקבלת הגליון מידי שבוע למייל שילחו ל m0732951213@gmail.com